

16.9.2015

Dnro 3021/4/14

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Juha Haapamäki

AMPUMA-ASEIDEN VÄLIAIKAINEN HALTUUNOTTOPÄÄTÖS JA ETSINTÄ SEN TOTEUTTAMISEKSI

1 KANTELU

Kantelija A arvosteli 8.7. ja 17.8.2014 oikeusasiamiehelle osoittamissaan kirjoituksissa poliisin menettelyä ampuma-aseasiassa. A:n mukaan 5.5.2014 tehty päätös ottaa hänen ampuma-aseensa poliisin haltuun oli todella heppoisesti perusteltu ja kyse oli ylireagoinnista. Lisäkirjoituksessaan A arvosteli sitä, että hän oli saanut vasta yli kuukauden kuluttua tietää poliisin käyneen asunnossaan paitsi 6.5.2014 myös edellisenä päivänä.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumatietoja

Sisä-Suomen poliisilaitoksen vanhempi konstaapeli B päätti 5.5.2014 kantelijan ampuma-aseiden väliaikaisesta haltuunotosta. Syyksi toimenpiteeseen on kirjattu ”ilmeinen väärinkäyttö”. Päätöstä hän perusteli keskeisiltä osin seuraavasti.

”Sisä-Suomen poliisilaitos on käynnistänyt ilmoitukseen 5680/S/8276/14 perustuen ampuma-aselain mukaisen tutkinnan sen selvittämiseksi, voidaanko luvanhaltijan katsoa olevan soveltuva henkilö pitämään hallussaan ampuma-aseita.

Sisä-Suomen poliisilaitoksen Jyväskylän poliisipartio oli toisen tehtävän hoidon yhteydessä tavannut 20.4.2015 klo 20.40 Ristikiven uimarannan vieressä pusikosta kadulle tulleen mieshenkilön, joka partion hänen henkilötietojaan kysyessä osoittautui [A:n nimi poistettu]. [A:n nimi poistettu] oli partion häntä puhuttaessa kertonut olleensa rannalla dippaamassa ja punnertamassa. Hän oli partion mukaan käyttäytynyt puhuteltaessa ylikohteliaasti ja virnistellen. Partiolle oli jäänyt [A:n nimi poistettu] vaikutelma, että hänen käytöksensä on normaalia poikkeavaa.

Sisä-Suomen poliisilaitos ottaa ampuma-aselain mukaista tutkintaa koskevaan ilmoitukseen 5680/S/8276/14 liittyen luvanhaltijan ampuma-aseet ja edellä mainitut esineet väliaikaisesti poliisin haltuun, koska ilmoitus- ja tapahtumatietojen perusteella on perusteltua syytä epäillä, että esineitä käytetään väärin ja/tai koska niitä koskevan luvan peruuttaminen on pantu vireille (Ampuma-aselaki 92 §).”

Päätöksen mukaan väliaikainen haltuunotto suoritetaan ilman asianosaisen kuulemistä, koska kuuleminen saattaa vaarantaa päätöksen tarkoituksen toteutumisen tai kuulemisesta aiheutuva asian käsittelyn viivästyminen aiheuttaa huomattavaa haittaa ihmisten terveydelle, yleiselle turvallisuudelle taikka ympäristölle.

Päätöksen mukaan A:lla oli ns. rinnakkaislupien lisäksi hallussapitolupa kahteen kivääriin, kahteen haulikkoon ja yhteen pistooliin.

A:ta oli yritetty tavoitella 5.5.2014 kotiosoitteestaan ja soittamalla. Saadun selvityksen mukaan poliisi ei tuolloin käynyt A:n asunnossa Jyväskylässä.

Seuraavana aamuna 6.5.2014 klo 8 poliisi meni A:n asunnolle. A oli selvityksen mukaan itse avannut oven ja osoittanut kivääriin ja haulikon sekä patruunoita, jotka otettiin poliisin haltuun. Tämän jälkeen poliisi kävi klo 10 A:n kanssa tämän tyttöystävän asunnolla Hankasalmella, josta noudettiin kivääri, haulikko, pistooli ja patruunoita.

Hankasalmelta A tuotiin Jyväskylän pääpoliisiasemalle, jossa vanhempi konstaapeli B kuuli häntä ampuma-aselupa-asiassa klo 11.08 alkaen. Sittemmin asiassa kuultiin 16.5.2014 A:n 20.4.2014 tavanneen poliisipartion jäsentä ja A:ta uudelleen 29.7.2014. Poliisi hankki asiassa myös kaksi lääkärintodistusta.

Komisario C katsoi 6.8.2014 tekemässään päätöksessä, että asiassa ei ollut perusteita ampuma-aselupien peruuttamiseen tai varoituksen antamiseen. Ampuma-aseet on palautettu A:lle 11.8.2014.

3.2

Kannanotot

3.2.1

Väliaikaisen haltuunottopäätöksen perustelut

Saadut selvitykset

Päätökseen kirjatut keskeiset perustelut on selostettu kohdassa 3.1.

Apulaispoliisipäällikkö D ja komisario C ovat yhteisessä selvityksessään todenneet, että asiaan liittyi kiinteästi tapaus, jossa Jyväskylässä Tikan koulun lähistöllä oli ilmoitettu miehen liikkuvan pitkän aseensa kanssa 15.4.2014. Koulu oli ollut suljettuna hetken aikaa, mutta asemiestä ei ollut tavoitettu. Poliisipartio oli ilmoittanut tapaamisestaan A:n kanssa rikostutkintaan, koska kyse oli samasta alueesta ja partion mielestä A kävisi hyvin olemuksensa ja käyttäytymisensä puolesta em. asemieheksi. A:lla oli myös hallussapitolupia useisiin aseisiin. Kun rikostutkinnasta oltiin 5.5.2014 yhteydessä lupahallintoon, siellä keskusteltiin asiasta ja tehtiin päätös väliaikaisesta haltuunotosta.

Pyysin päätöksen tehneeltä vanhempi konstaapeli B:ltä selvitystä muun muassa nimenomaan siitä, oliko mainittu asemiestapaus päätöksen peruste. Hän totesi, että samoihin aikoihin Tikan kaupunginosassa liikkuneen asemiehen tapaus oli ollut lupavalvontayksikön tiedossa ja A:n liittymistä siihen oli saatujen tietojen perusteella pidetty mahdollisena. B:n mukaan *”kyseinen tapaus ei kuitenkaan sinällään ole ollut päätöksen peruste, jonka vuoksi sitä ei myöskään päätöksessä mainita”*.

Totean, että tutkintailmoitukseen 5680/S/8276/14 on kirjattu poliisipartion arvelleen A:n mahdollisesti liittyvän mainittuun asemiestapahtumaan.

Arvioinnin lähtökohtia

Ampuma-aselain 92 §:n 1 momentin mukaan jos on perusteltu syy epäillä, että ampuma-asetta, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia käytetään väärin, taikka jos niitä koskevan luvan peruuttaminen on pantu vireille, poliisin on viipymättä tehtävä päätös esineiden ottamisesta väliaikaisesti poliisin haltuun.

Väliaikaisen haltuunottopäätökselle on laissa säädetty kaksi vaihtoehtoista edellytystä. Ensinnäkin tällainen päätös on tehtävä, jos on perusteltu syy epäillä, että asetta käytetään väärin. Toinen tilanne on se, että aseluvan peruuttaminen on pantu vireille. Molemmissa tapauksissa poliisilla on nimenomaan velvollisuus tehdä päätös väliaikaisesta haltuunotosta. Päätös on tehtävä viipymättä.

Jo heti aluksi totean, että aseiden väliaikaisen poisottamisen perusteena voi lain sanamuodon mukaan olla pelkästään se muodollinen peruste, että aseluvan peruuttamisasia on pantu vireille. Laissa ei kuitenkaan ole säädetty siitä, millä perusteilla luvan peruuttamisen menettely voidaan tai on pantava vireille (ampuma-aseluvan peruuttamisen edellytyksistä on sinänsä säädetty ampuma-aselain 67 §:ssä). Pidän tätä ongelmallisena, erityisesti koska tästä vireilletulosta seuraa velvoite tehdä päätös aseiden väliaikaisesta haltuunotosta.

Selvää on, että aselupaharkinnan vireillepanolle tulee olla asialliset perusteet, jotka ovat yhteydessä luvan peruuttamisen edellytyksiin. Ampuma-aselain 67 §:n mukaan ampuma-aseen hallussapitoon oikeuttava lupa voidaan peruuttaa (muun muassa), jos:

- 1) luvanhaltija on syyllistynyt väkivaltaista käyttäytymistä osoittavaan rikokseen, rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitettuun rikokseen tai muuhun rikokseen, joka osoittaa hänet sopimattomaksi hankkimaan tai pitämään hallussa ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia;
- 2) luvanhaltija on syyllistynyt törkeään ampuma-aserikokseen, ampuma-aserikokseen tai ampuma-aserikkomukseen taikka muuhun ampuma-asetta käyttäen tehtyyn rangaistavaan tekoon;
- 3) luvanhaltija on rikkonut lupaehtoja tai muuten osoittanut piittaamattomuutta ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia koskevien säännösten noudattamisessa;
- 4) luvanhaltijaa on hänen terveydentilansa taikka omaa tai toisen turvallisuutta vaarantavan elämäntapansa tai käyttäytymisensä vuoksi pidettävä sopimattomana hankkimaan tai pitämään hallussa ampuma-aseita, aseiden osia, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia.

Asian luonteen vuoksi kynnys ryhtyä ampuma-aseluvan peruutusharkintaan ei voine olla korkea eli riittänee, että jonkin konkreettisen tosiseikan perusteella on syytä epäillä, että luvan peruuttamiselle on edellytykset. Käsitykseni mukaan tämänsuuntaisesti asiaa on käytännössä tulkittukin. Olisi kuitenkin mielestäni syytä harkita, tulisiko asiasta nimenomaisesti säätää laissa.

Kannanotto

Käsitykseni mukaan se, mitä A:sta ja hänen käytöksestään on selvitetty olleen päätöstä 5.5.2014 tehtäessä tiedossa, ei ole oikeuttanut tekemään johtopäätöstä siitä, että olisi ollut perusteltu syy epäillä, että ampuma-asetta käytetään väärin, jollei A:n aseita oteta poliisin haltuun.

Saadun selvityksen mukaan kyse on ollut jossain määrin erikoisesta, mutta ei mitenkään uhkaavasta, häiritsevästä saati lainvastaisesta käytöksestä. Tilanne ei ole liittynyt ampumaseisiin. Asiassa ei myöskään ole selvitystä siitä, että tuolloin olisi ollut perusteltua epäillä A:n mielenterveyden järkkyneen.

Toki kaikkien tilanteen arvioimiseen vaikuttavien seikkojen yksityiskohtainen selvittäminen ei jälkikäteen liene edes mahdollista ja se, miten normaalista poikkeavaa A:n käytös lopulta on ollut, jää epäselväksi. Joka tapauksessa päätökseen kirjatut eivätkä myöskään selvityksissä esille tuodut päätöstä tehtäessä tiedossa olleet seikat anna aiheutta epäillä ampumaseiden väärinkäyttöä.

Pidän selvänä, että ns. asemiestapaus on jossain määrin vaikuttanut päätösharkintaan. Totean kuitenkin, että tältä osin ei ole esitetty mitään konkreettista, joka olisi ainakaan päätöksentekohetkellä liittynyt A:n kyseiseen tapahtumaan. Poliisipartion jäsen on 16.5.2015 sinänsä kertonut muistelleensa, että A vastasi Tikassa aseiden kanssa liikkuneen miehen tuntomerkkejä. Tämä lausunto on annettu yli viikko haltuunottopäätöksen jälkeen, eikä ole mitään selvitystä siitä, että tällainen arvio olisi ollut tiedossa päätöstä tehtäessä. Ilmoitukseen 5680/S/8270/14 (johon päätöksessä on viitattu) on kirjattu vain, että partio oli arvellut A:n mahdollisesti liittyvän ns. asemiestapaukseen. Tämä kirjaus on paljon epämääräisempi kuin poliisitutkinnan kuulustelulausuma. Korostan myös, että päätöksen tehnyt B on itse todennut, ettei asemiestapaus sinällään ole ollut päätöksen peruste, eikä sitä tämän vuoksi ole mainittu päätöksessä.

Joka tapauksessa on ollut mahdollista tehdä päätös aseiden väliaikaisesta haltuunotosta jo sillä perusteella, että niitä koskevan luvan peruuttaminen oli pantu vireille. Tämä on myös kirjattu yhdeksi päätösperusteeksi.

Kuten edellä on todettu, laissa ei ole säännöksiä siitä, millä edellytyksillä hallussapitolupien peruuttamisasia voidaan panna vireille. Aselupaharkinnan vireillepanolle tulee olla asialliset perusteet, jotka ovat yhteydessä luvan peruuttamisen edellytyksiin. Viittaan tältä osin edellä esittämiini yleisiin näkökohtiin.

On mielestäni ymmärrettävää, että A on herättänyt poliisin huomiota ja hänen mahdollista yhteyttään asemiestapaukseen on pohdittu. Asiassa ei kuitenkaan ole selvitystä siitä, onko lupaharkinnasta tai tutkinnasta oltu ennen väliaikaista haltuunottopäätöstä yhteydessä A:n tavanneeseen poliisipartioon, jotta saataisiin tarkempi kuva tapahtumista vai onko kyse vain partion sähköpostiviestistä tutkintaan (jonka sisällöstä ei ole selvitystä). Ainakaan se, mitä ilmoitukseen 5680/S/8270/14 on tältä osin kirjattu, ei luo mitään konkreettista yhteyttä asemiestapaukseen.

Katson, ettei ole vakuuttavasti selvitetty, että tilanne olisi ollut niin kiireellinen, etteikö asiaa olisi voitu vielä selvittää muilla lievemmillä keinoilla kuin väliaikaisella haltuunottopäätöksellä ja etsinnöillä A:n ja tämän tyttöystävän asunnoissa.

En kuitenkaan pidä poliisin toimintaa mielivaltaisena. Väliaikainen haltuunottopäätös on turvaamistoimenpide, eikä kynnyks siihen voi olla erityisen korkea. Sama koskee ampumaseiden hallussapitolupaharkinnan vireille panna. Kun muutoinkin otetaan edellä todetut tulkinnanvaraisuudet ja lain suoma harkintavalta, pidän riittävänä, että saatan käsitykseni apulaispoliisipäällikkö D:n, komisario C:n ja vanhempi konstaapeli B:n tietoon.

3.2.2

Aseiden hakeminen 6.5.2014

Tältä osin kysymys on siitä, minkä säännöksen nojalla poliisi on voinut hakea ampuma-aseet ja patruunat kotirauhan piiristä.

Toimivallan perusteesta epäselvyyttä

Saadun selvityksen mukaan asuntoon on ollut tarkoitus mennä poliisilain 6 luvun 4 §:n perusteella, joka poliisilaitoksen lupahallinnon käsityksen mukaan antaa toimivaltuuden mennä hakemaan aseet niiden säilytyspaikasta. Poliisilaitos on lausunnossaan ollut eri mieltä. Sen mukaan poliisilain 6 luvun 4 § ei oikeuta tekemään kotirauhan piirissä etsintää. Poliisilaitoksen mukaan tapaukseen sovellettava säännös on poliisilain 2 luvun 6 §. Tässä tapauksessa oli poliisilaitoksen lausunnon mukaan tulkinnanvaraista, olivatko tuon lainkohdan soveltamisedellytykset käsillä.

Poliisihallitus on puolestaan esittänyt lausuntonaan tältä osin seuraavaa.

"Asiassa hankituista selvityksistä jää vaikutelma, että kantelija on päästänyt poliisin vapaaehtoisesti hakemaan ampuma-aseet tämän kotoa. Lähtökohtaisesti tässä tapauksessa kyseessä ei Poliisihallituksen käsityksen mukaan olisi lainkaan poliisilain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä. On kuitenkin pantava merkille, että poliisin tullessa hakemaan ampuma-aseita, kansalaisen on usein vaikea kieltäytyä aseiden noudosta, koska jo poliisin läsnäolo saattaa luoda asetelman, jossa kansalaisen voi olla hankalaa tai mahdotonta tehdä tietoista valintaa sen suhteen, päästääkö tämä poliisin asuntoonsa vai ei. Toiseksi asiassa on huomattava, että kanteluasiaan liittyvän asiakirja-aineiston (erityisesti etsinnästä laaditun pöytäkirjan) sekä poliisilaitoksen lupahallinnon selvityksen perusteella Poliisihallitus pitää selvänä, että riippumatta siitä, olisiko kantelija päästänyt poliisin asuntoon vapaaehtoisesti, toimenpidettä suorittaneet poliisimiehet ovat katsoneet, että edellytykset asuntoon menemiselle ovat joka tapauksessa olleet olemassa. Asiassa on tästä syystä tarpeen arvioida, olisiko poliisilla ollut perusteet poliisilain mukaan päästä kantelijan kotirauhan piiriin ampuma-aseiden haltuun ottamiseksi.

Sovellettavien oikeusohjeiden osalta Poliisihallitus toteaa, että ampuma-aselain 97 §:n mukaan kotietsinnästä ja oikeudesta päästä kotirauhan suojaamaan paikkaan ampuma-aseen, aseiden osan, patruunoiden tai erityisen vaarallisten ammusten haltuun ottamiseksi epäillyn rikoksen johdosta taikka vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi säädetään pakkokeinolaissa ja poliisilaissa (872/2011).

Ampuma-aselain 98 §:n mukaan tämän lain nojalla annetun luvan peruuttamista koskevassa tutkinnassa noudatetaan, mitä poliisilain 6 luvussa säädetään.

Poliisilain 2 luvun 6 § 1 momentin 1 kohdan mukaan poliisimiehellä on oikeus päästä kotirauhan tai julkisrauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan tai tilaan tai muuhun paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä, taikka kulkuneuvoon ja suorittaa siellä tarvittaessa etsintä, jos on perusteltua syytä olettaa, että henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tai huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä. Lainkohdan 2 momentin asettama lisäedellytys on, että toimenpide on välttämätön vaaran tai vahingon estämiseksi taikka räjähdysaineiden, aseiden tai muiden vaarallisten aineiden ja esineiden etsimiseksi ja haltuun ottamiseksi.

Poliisilain 6 luvun 4 § 1 momentissa säädetään muun ohella, että poliisimiehellä on oikeus poliisitutkinnan suorittamiseksi päästä paikkaan tai alueelle, jossa tutkinnan kohteena oleva tapahtuma on sattunut, tarkastaa esineitä tai asiakirjoja, joilla voi olla merkitystä tutkinnan suorittamiselle, ja tehdä tutkinnan suorittamiseksi tarvittavia kokeita sekä ottaa tutkimuksia varten tarvittavia näytteitä. Toimenpiteen edellytyksenä on lisäksi, että sillä voidaan perustellusti olettaa olevan tärkeä merkitys asian selvittämisessä.

Asian arvioinnin osalta Poliisihallitus toteaa laissa olevan näiltä osin tiettyä tulkinnanvaraisuutta ja sen luomia toimivaltuuksia voidaan periaatteessa arvioida kahdella tavalla.

Ensinnäkin voidaan katsoa, että poliisi on tapauksessa aloittanut ampuma-aselain 98 §:n nojalla asiassa poliisitutkinnan ampuma-aselain 67 §:n mukaisesti sen selvittämiseksi, onko kantelijan hallussapitoluvat peruutettava. Tällöin poliisi on suoraan lain 92 §:n nojalla ollut velvollinen tekemään päätöksen ampuma-aseiden väliaikaisesta haltuunotosta. Tähän poliisitutkintaan sinänsä sovelletaan ampuma-aselain 98 §:n nojalla poliisilain 6 luvun säännöksiä, joista luvun 4 § antaa mahdollisuuden poliisille päästä paikkaan tai alueelle, jossa tutkinnan kohteena oleva tapahtuma on sattunut ja tarkastaa esineitä tai asiakirjoja, joilla voi olla merkitystä tutkinnan suorittamiselle. Poliisihallituksen käsityksen mukaan lainkohta mahdollistaa pääsyn myös kotirauhan suojaamalle alueelle (näin myös Helminen ym: Poliisilaki (2012) s.351). Tällöin lainkohtaan sisältyvä esineiden tarkastusoikeus pitäisi Poliisihallituksen käsityksen mukaan sisällään sen, että ampuma-aselain 92 §:ään sisältyvän, lupaharkintapäätökseen irrottamattomasti liittyvään väliaikaiseen haltuunottopäätösvelvollisuuteen nojautuen lupaharkinnan kohteena olevan henkilön ampuma-aseet voitaisiin ottaa haltuun.

Tämän tulkinnan arvioinnin osalta Poliisihallitus tuo esiin sen, että tarkalleen ottaen ampuma-aselain 98 § viittaa nimenomaan luvan peruuttamista koskevaan tutkintaan, eli viime kädessä henkilön edellytyksiin saada pitää hallussapitolupansa, eikä lainkohta suoranaisesti aseiden haltuunottoon. Mikäli asiaa tulkitaan ahtaasti, tämä poliisitutkinta – jota otsikkonsakin mukaan poliisilain 6 luvun 4 § on säädetty *turvaamaan* – kohdistuu nimenomaan ampuma-aselain 67 §:n mukaisten *edellytysten* tutkintaan. Tällaisen tutkinnan turvaamiseksi poliisilla ei sinänsä ole yleensä lainkaan tarvetta päästä lainkaan henkilön asuntoon, sillä henkilön soveltavuus arvioidaan omassa prosessissaan. Edelleen ampuma-aselain 97 §:ssä on *nimenomainen* säännös oikeudesta päästä kotirauhan suojaamaan paikkaan ampuma-aseen haltuun ottamiseksi johdosta vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi. Vaikka lainkohdassa viitataan näiltä osin poliisilakiin kokonaisuudessaan – ja näin ollen sinänsä myös lain poliisitutkintaa koskeviin säännöksiin, 6 luvun 4 § mukaan lukien – on ampuma-aselain 97 § alun perin tarkoitettu viittaamaan vanhan poliisilain 16 §:ään (HE 183/1997 vp, 97 §:n yksityiskohtaiset perustelut), joka asiallisesti nykyään vastaa uuden poliisilain 2 luvun 6 §:ää.

Näin ollen toinen tulkintavaihtoehto on se, että mikäli poliisi ampuma-aselain 92 §:n nojalla katsoo olevan perusteltua syytä epäillä, että ampuma-asetta, aseiden osaa, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia käytetään väärin ja poliisi on tehnyt päätöksen esineiden ottamisesta väliaikaisesti poliisiin haltuun, voidaan aseiden haltuunottoon soveltaa ainoastaan uuden poliisilain 2 luvun 6 §:n mukaisia toimivaltuuksia. Tällöin on selvää, että poliisi voi mennä kotirauhan suojaamaan paikkaan ainoastaan, mikäli lainkohdassa tarkoitettu tilanne on *välittömästi uhkaamassa tai käynnissä*. Tällöin poliisilla ei olisi automaattista oikeutta hakea haltuun otettavia ampuma-aseita hallussapitäjän kotoa, vaan tämä mahdollisuus olisi sidottu tiettyyn akuuttiin väärinkäyttöriskiin.

Sisä-Suomen poliisilaitos on omaksunut lausunnossaan jälkimmäistä kantaa edustavan tulkinnan. Poliisilaitos viittaa myös oikeuskirjallisuuteen, jossa asiaa on arvioitu seuraavasti:

Poliisi voi suorittaa etsinnän kotirauhan suojaamassa paikassa aseiden tai sen osien, patruunoiden tai erityisen vaarallisten ammusten haltuun ottamiseksi epäillyn rikoksen johdosta taikka vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi, kuitenkin vain jos pakkokeinolain 8:2:ssa säännellyn kotietsinnän tai poliisilain 2:6:ssa säännellyn etsinnän edellytykset täyttyvät (97 § laissa 872/2011). Luvan peruuttamista koskevassa tutkinnassa sovelletaan PolL 6 luvun poliisitutkintaa koskevia säännöksiä (98 § laissa 893/2011). Näin Helminen ym: Poliisilaki (2012) s.328.

Mainittu kannanotto puhunee sen puolesta, että ampuma-aselain viittaamat poliisitutkinnan säännökset eivät erikseen loisi toimivaltaa päästä hakemaan ampuma-aseita henkilön kotirauhan piiriin. Toisaalta myös päinvastaisia kannanottoja on esitetty:

Jos aloitetaan poliisitutkinta ampuma-aselain hallussapitokuvan peruuttamiseksi, tällöin poliisitutkinnassa on käytössä käsiteltävän pykälän mukaiset toimivaltuudet Poliisilain 6 luvun 4 § antaa siten toimivaltuuden mennä hakemaan ampuma-aseet pois aseiden säilytyspaikasta. Tämä toimivaltanormi on selkeyttänyt kokonaisuudistuksen myötä aiempaa lainsäädännöllistä tilaa. Näin Rantaeskola (toim.): Poliisilaki – kommentaari (2015) s.162.

Yhteenvedon edellä esitetystä Poliisihallitus toteaa, että ampuma-aselain 67 §:n mukaisen luvan peruuttamisharkinnan vaikutus siihen, millaiset toimivaltuudet poliisilla on suoritettavan poliisitutkinnan kautta päästä luvanhaltijan kotirauhan piiriin, ei ole täysin yksiselitteistä. Poliisihallituksen käsityksen mukaan ylimmän laillisuusvalvojan kannanotto, mikäli tällainen katsotaan aiheelliseksi, olisi omiaan selkiyttämään oikeustilaa.

Niitä osin, kuin asian arviointi edellyttää poliisilain 2 luvun 6 §:n edellytysten arviointia, asiaa on Poliisihallituksen mukaan arvioitava siitä lähtökohdasta, onko tapauksessa ollut käynnissä tai välittömästi uhkaamassa sellainen tilanne, joka kyseisen lainkohdan mukaan oikeuttaa henkilön kotirauhan piiriin pääsemisen.

Näiltä osin Poliisihallitus toteaa, että lain esitöiden mukaan tällainen epäily edellyttäisi aina perusteita tuekseen, mutta kynnystä ei kuitenkaan ole ollut tarkoitus asettaa tarpeettoman korkealle (HE 224/2010 vp s.77). Lainkohdan asettama välittömyysvaatimus edellyttää Poliisihallituksen mukaan tiettyä äkillisyyttä ja ennalta-arvaamattomuutta.

Poliisihallitus toteaa yleisellä tasolla, että tilanteissa joissa ampuma-aseiden väärinkäytön vaara on välitön, poliisin tulee reagoida tehokkaasti tilanteeseen käytettävissään olevin toimivaltuuksin. Poliisihallitus toteaa edelleen, että arvioitaessa poliisilain 2 luvun 6 §:n vaaraa tai uhkaa, voidaan merkitystä antaa niille tiedoille, joilla poliisilla on henkilön olemuksesta, käyttäytymisestä tai esimerkiksi mielenterveydestä.

Ottaen kuitenkin huomioon asiassa annetut selvitykset Poliisihallitus arvioi, että tilanne ei ole ollut luonteeltaan sellainen, että vaaraa tai vahinkoa aiheuttava tilanne olisi käynnissä tai välittömästi uhkaamassa. Tähän arviointiin vaikuttaa Poliisihallituksen mukaan erityisesti se, että samalla alueella tapahtunut poliisin tehtävä oli tapahtunut päiviä ennen sitä, kun partio tapasi kantelijan. Lisäksi asiassa saadut selvitykset eivät luotettavalla tavalla osoita, että kantelija oltaisiin konkreettisesti voitu yhdistää noihin tapahtumiin, vaan kysymys oli pikemminkin poliisipartiolle kantelijasta jääneestä mielikuvasta. Mainitulla perusteella Poliisihallitus katsoo, että poliisilain 2 luvun 6 §:n mukaiset edellytykset pääsyylliselle kotirauhan piiriin eivät ole täyttyneet. Menettelyn virheellisyyttä arvioitaessa on huomioitava, että selvityksensä mukaan poliisi on tapauksessa katsonut poliisilain 6 luvun 4 §:n luovan kiiretilanteesta riippumattoman toimivaltuuden päästä asuntoon.”

Kannanotto

Poliisihallituksen lausunnossa on perusteellisesti käsitelty poliisilain soveltumista kyseiseen tapaukseen. Omana kannanottonani totean seuraavaa.

Kyse on kotirauhan suojasta. Perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Kyse onkin siitä, löytyykö tässä tapauksessa poliisin toiminnan oikeuttavaa lain säännöstä.

Käsitykseni mukaan tässä tapauksessa ei ole esitetty sellaisia tosiseikkoja, että olisi ollut perusteltua syytä olettaa, että henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tapahtuma olisi 5.–6.5.2014 ollut välittömästi uhkaamassa tai käynnissä. A:n käytös 20.4.2014 ei ole antanut oikeudellisesti hyväksyttäviä syitä tällaiseen johtopäätökseen. Korostan, että poliisi ryhtyi toimenpiteisiin vasta pari viikkoa siitä, kun poliisipartio oli tavannut A:n. Näin ollen poliisilain 2 luvun 6 § ei tässä tapauksessa ole hyväksyttävä peruste poliisin toimille kotirauhan piirissä.

Asiassa on vedottu myös poliisilain 6 luvun 4 §:ään. Kuten Poliisihallituksen lausunnosta käy ilmi, tämän kannan omaksuminen edellyttää useilta kohdin tulkintaa, joka on mielestäni osin varsin pitkälle menevää. Sinänsä tämä lainkohta turvaa poliisille pääsyn kotirauhan piiriin poliisitutkinnan suorittamiseksi. Poliisihallituksen lausunnossa esille otettujen tulkinnanvaraisuuksien vuoksi en kuitenkaan pidä tyydyttävänä sitä, että kantelun tarkoittaman kaltaisissa tilanteissa, joissa vaara ei ole välittömästi uhkaamassa, voitaisiin aina turvautua poliisilain 6 luvun 4 §:ään aseiden poishaussa. Myöskään tuon pykälän esityöt eivät mielestäni mitenkään tue sitä, että tällaista tulkintaa olisi tarkoitettu.

Palaan siihen, että ampuma-aselain 97 §:n mukaan

Oikeudesta päästä kotirauhan suojaamaan paikkaan ampuma-aseen, aseiden osan, patruunoiden tai erityisen vaarallisten ammusten haltuun ottamiseksi epäillyn rikoksen johdosta taikka vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi säädetään pakkokeinolaissa ja poliisilaissa.

Lainkohdan esitöissä todetaan seuraavaa.

Henkilö, joka pitää ampuma-asetta, aseiden osaa, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia hallussaan ilman asianmukaista lupaa, syyllistyy ehdotetun lain 101 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla pääsääntöisesti ampuma-aserikokseen. Ampuma-aserikoksesta voitaisiin tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Näin ollen edellä mainittujen esineiden luvaton hallussapito mahdollistaisi pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momentin nojalla kotietsinnän tekemisen kotirauhan suojaamassa paikassa. Poliisilain 16 §:n mukaan poliisimiehellä on oikeus päästä kotirauhan suojaamaan paikkaan tai kulkuneuvoon, jos on perusteltua syytä olettaa, että henkeä, henkilökohtaista vapautta tai terveyttä vakavasti vaarantava taikka huomattava omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheutuva teko tai tapahtuma on meneillään tai uhkaamassa. Lisäksi edellytyksenä on, että toimenpide on välttämätön vaaran estämiseksi tai räjähdysaineiden, aseiden tai muiden vaarallisten aineiden ja esineiden etsimiseksi ja haltuun ottamiseksi.

Edellä selostetut pakkokeinolain ja poliisilain säännökset mahdollistavat käytännössä kotirauhan suojaamaan paikkaan pääsemisen niissä tapauksissa, joissa se on tarpeellista ampuma-aseen, aseiden osan, patruunoiden tai erityisen vaarallisten ammusten löytämiseksi ja ottamiseksi pois niiden haltijalta. Säännökset ovat erittäin keskeisiä käytännön poliisityön kannalta. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi viittaus kyseisiin säännöksiin.

Näin ollen lainsäätäjän näkemys on ollut, että pakkokeinolain kotietsintää koskevat säännökset ja silloisen poliisilain 16 § (jota nykyään vastaa poliisilain 2 luvun 6 §), riittävät turvaamaan poliisille mahdollisuuden saada ampuma-aseet tarvittaessa poliisin haltuun.

Korostan itsekin pitäväni erittäin tärkeänä, että poliisin toimivaltuuksissa ei tältä osin olisi aukkoja.

Itse näkisin niin, että akuuteissa vaaratilanteissa voidaan turvautua poliisilain 2 luvun 6 §:ään, kun tuon säännöksen soveltamisedellytykset täyttyvät, eikä väliaikaista haltuunottopäätöstä ole mahdollista odottaa. Jos kuitenkin on ehditty tehdä päätös väliaikaisesta haltuunotosta – kuten A:n tapauksessa on tehty – totean, että ampuma-aselain 93 §:n 1 momentin mukaan väliaikaisesti haltuun otettua ampuma-asetta, aseensa osaa, patruunoita tai erityisen vaarallisia ammuksia koskeva yksityistä käyttöä varten annettu hallussapitoon oikeuttava lupa on lakannut olemasta voimassa. Jos henkilö tällaisesta päätöksestä huolimatta edelleen pitää hallussaan ampuma-asetta, hän syyllistyy lähtökohtaisesti ampuma-aserikokseen. Tällöin on olemassa perusteet tehdä pakkokeinolain mukainen kotietsintä rikosepäilyn nojalla. Mitään vaaratilannetta ei edellytetä. Toki henkilö voi luovuttaa aseensa myös itse poliisille.

Käsitykseni mukaan näin voidaan päästä siihen, että poliisi aina tarvittaessa voi viime kädessä pakolla toteuttaa aseiden haltuunoton sekä akuuteissa vaaratilanteissa että kiireettömissä lupaharkinnan aloittamistilanteissa (jolloin on aikaa tehdä väliaikainen haltuunottopäätös).

Mitä tulee nyt käsiteltävänä olevaan yksittäistapaukseen, kun otetaan huomioon edellä lainsäädännön tulkinnanvaraisuudesta esittämäni, katson, ettei poliisilaitoksen menettely 6.5.2014 ole ollut sillä tavoin lakiin perustumatonta, että se antaisi aiheita arvosteluun. Saatan kuitenkin edellä esittämäni näkökohdat poliisilaitoksen tietoon.

Lisäksi totean, että poliisihallinnossa näyttää vallitsevan epäselvyyttä toimivaltuuksien perusteista nyt kyseessä olevan kaltaisissa tilanteissa. Samoin oikeuskirjallisuudessa on edellä todetusti esitetty erilaisia tulkintoja. Käsitykseni mukaan lainsäädännön selventäminen olisi perusteltua ainakin, jos edellä esittämäni tulkintaratkaisua ei pidetä riittävänä kaikissa tilanteissa. Saatan tämän käsitykseni Poliisihallituksen ja sisäministeriön tietoon.

3.2.3

Toimenpiteiden pöytäkirjaaminen

Poliisin 6.5.2014 toimittamista etsinnöistä ja haltuunotoista laadituissa pöytäkirjoissa 5680/S/8276/14/KEY/1 ja KEY/2 herätti huomiota, että niissä todettiin suoritetun ”yleinen kotietsintä”. Lisäksi pöytäkirjoissa oli ohjaus siitä, että kotietsinnän laillisuus oli pakkokeinolain 8 luvun 18 §:n mukaisesti mahdollista saattaa käräjäoikeuden arvioitavaksi. Samoin pöytäkirjoissa oli viittaus pakkokeinolain 7 luvun 15 §:ään, jonka mukaan sillä, jota asia koskee, on oikeus saattaa takavarikon voimassa pitäminen tuomioistuimen päätettäväksi.

Kyse ei kuitenkaan ole ollut yleisestä kotietsinnästä, jolla tarkoitetaan pakkokeinolain mukaista kotietsintää, eikä ampuma-aseiden pakkokeinolakiin perustuvasta takavarikosta. Näin ollen viittaukset mahdollisuudesta saattaa kotietsintä ja takavarikko käräjäoikeuden arvioitavaksi ovat harhaanjohtavia. Tällaista mahdollisuutta ei puheena olevista toimenpiteistä ole ollut.

Poliisihallituksen mukaan vuoden 2014 alusta voimaan tulleen esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilakiuudistusten johdosta poliisiasiain tietojärjestelmän (PATJA) koodisto jouduttiin muuttamaan kokonaan. Tässä yhteydessä järjestelmään jäi puute, joka aiheuttaa sen että saaduista selvityksistä ilmenevästi suoritetusta etsinnästä tehtyyn pöytäkirjaan tulostuu muutoksenhakuohjaus etsinnän suorittamisperusteesta riippumatta. Kyse ei siis ole ollut yksittäisen poliisimiehen tai poliisilaitoksen menettelystä, vaan tietojärjestelmän puutteesta.

Saadun selvityksen mukaan järjestelmäkorjaus on työlistalla. Poliisihallituksesta 1.9.2015 saadun tiedon mukaan muutoksen tavoiteaikataulu on syyskuu 2015.

On hyvä, että tilanteeseen saadaan korjaus, jottei pöytäkirjoihin tule harhaanjohtavia ohjauksia. Pyydän Poliisihallitusta 30.11.2015 mennessä ilmoittamaan puheena olevan korjauksen tilanteesta.

3.2.4 Muuta

Saadun selvityksen mukaan poliisi ei ole käynyt A:n asunnossa 5.5.2014. Tuona päivänä poliisipartio on vain soittanut hänen ovikelloaan ja yrittänyt tavoittaa häntä puhelimitse. Ilmoituksessa 5680/S/8276/14 oleva maininta siitä, että A ei avannut ovea eikä vastannut puhelimeen ja asuntoon mentiin yleisavaimella, on selvityksen mukaan virheellinen ja tuo merkintä tarkoittaa käyntiä 6.5.2014, jolloin A oli itse avannut oven.

Tältä osin asia ei anna aiheutta toimenpiteisiin.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2.2 esittämäni näkökohdat vanhempi konstaapeli B:n, komisario C:n ja apulaispoliisipäällikkö D:n tietoon. Kiinnitän sisäministeriön ja Poliisihallituksen huomiota kohdissa 3.2.1 ja 3.2.2 esittämäni näkemykseen lainsäädännön täsmentämistarpeesta yhtäältä ampuma-aseen hallussapitoluvan vireillepanon edellytysten ja toisaalta ampuma-aseiden kotirauhan piiristä noutamisen osalta. Lisäksi pyydän Poliisihallitusta 30.11.2015 mennessä ilmoittamaan kohdassa 3.2.3 mainitun tietojärjestelmäkorjauksen tilanteesta.

Näistä syistä lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni B:lle, C:lle, D:lle, Poliisihallitukselle ja sisäministeriölle, minkä lisäksi lähetän päätökseni tiedoksi myös Sisä-Suomen poliisilaitokselle.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aiheutta.